

Univerzitet u Beogradu
Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju

9. Međunarodni naučni skup

Specijalna edukacija
i rehabilitacija

DANAS

Zbornik radova

University in Belgrade

Faculty of Special Education and Rehabilitation

The 9th International Scientific Conference

Special education and rehabilitation

TODAY

Proceedings

BEOGRAD 2015.

UNIVERZITET U BEOGRADU
FAKULTET ZA SPECIJALNU EDUKACIJU I REHABILITACIJU
UNIVERSITY OF BELGRADE
FACULTY OF SPECIAL EDUCATION AND REHABILITATION

IX međunarodni naučni skup
**SPECIJALNA EDUKACIJA I
REHABILITACIJA DANAS**

Beograd, 25-27. septembar 2015.

Zbornik radova

The 9th International Scientific Conference
**SPECIAL EDUCATION AND
REHABILITATION TODAY**

Belgrade, September, 25-27, 2015

Proceedings

Beograd, 2015.
Belgrade, 2015

SPECIJALNA EDUKACIJA I REHABILITACIJA DANAS
Zbornik radova
SPECIAL EDUCATION AND REHABILITATION TODAY
Proceedings

IX međunarodni naučni skup
Beograd, 25-27. 09. 2015.
The 9th International Scientific Conference
Belgrade, 25-27. 09. 2015.

Izdavač / Publisher:
Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju
University of Belgrade – Faculty of Special Education and Rehabilitation
11000 Beograd, Visokog Stevana 2
www.fasper.bg.ac.rs

Za izdavača / For Publisher:
prof. dr Snežana Nikolić, dekan

Glavni i odgovorni urednik / Editor-in-chief:
prof. dr Mile Vuković

Kompjuterska obrada teksta / Computer word processing:
Biljana Krasić

Zbornik radova Proceedings će biti publikovan
u elektronskom obliku CD.
Proceedings will be published in electronic format CD.

Tiraž / Circulation: 200

ISBN 978-86-6203-069-6

NASILJE U PORODICI I IZVEŠTAVANJE U MEDIJIMA¹

Milica Kovačević²

Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju

Nasilje u porodici predstavlja ozbiljan društveni problem, pa je Krivičnim zakonikom Republike Srbije inkriminirano ponašanje kojim se ugrožava spokojstvo, telesni integritet ili duševno stanje člana sopstvene porodice. Značaj, opasnost, ali i kako se čini sve češća zastupljenost ovog patološkog ponašanja, čine da se u medijima sve češće govori o nasilju u porodici. Pri tome novinski članci i televizijski prilozi neretko insistiraju na pojedinostima koje oslikavaju surovost nasilnika ili na pojedinostima koje će pre svega skandalizovati javnost, uz zanemarivanje izveštavanja koje bi ukazivalo na uzroke pojave i načine da se ona spreči i suzbija. Čini se da izveštavanje u medijima pre svega služi podizanju rejtinga i ostvarivanju dobiti, dok se edukativna funkcija i odgovorno i argumentovano obaveštavanje povlače u drugi plan. Navedeno ne utiče povoljno na prosvetavanje stanovništva, niti na razvoj sposobnosti za adekvatno reagovanje u slučaju susretanja sa nasiljem u porodici. Stoga je u radu predstavljen normativni okvir koji se odnosi na nasilje u porodici i na izveštavanje medija, nakon čega sledi analiza načina na koji o nasilju u porodici izveštavaju neki od naših najpopularnijih medija. Rad se završava određenim preporukama čija primena bi mogla unaprediti ovu oblast.

Ključne reči: nasilje u porodici, javno mnjenje, prevencija, mediji

UVOD

U medijima svakodnevno nailazimo na natpise o nasilju u porodici. Sasvim je prirodno da se javnost interesuje za ovakva dešavanja, najpre zbog prirodne težnje da saosećamo sa onima koji preživljavaju tragedije, ali i zbog lako razumljive potrebe da se zaštitimo od potencijalnih opasnosti (Jewkes, 2011: 32). Sa druge strane, ne može se poreći ni tvrdnja da senzacionalistički koncipiranim vestima mediji privlače publiku, pa i ostvaruju bolju prodaju i rejting (Surette, 2011; Jewkes, 2011: 32).

1 Tekst je nastao kao rezultat rada na projektu „Razvoj metodologije evidentiranja kriminaliteta kao osnova efikasnih mera za njegovo suzbijanje i prevenciju”, br. 179044, koji finansira Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja, a implementira Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju. Rukovoditeljka projekta je prof. dr Vesna Nikolić-Ristanović.

2 E-mail: bucak80@gmail.com

Sve ovo je sasvim očekivano, ali se i pored toga želja za ostvarivanjem dobiti i potreba za informisanjem javnosti ne smeju sukobljavati sa zaštitom ljudskih prava i garantovanjem pretpostavke nevinosti. Takođe, medijsko izveštavanje ne bi trebalo da ugrozi mogućnost otkrivanja i daljeg procesuiranja krivičnih dela, niti da doprinosi vršenju svojevrsnog pritiska na nosioce pravosudnih funkcija. Odgovorno izveštavanje medija, pak, podiže nivo upućenosti građana u pitanja od opšteg značaja, a može potpomoći i ostvarivanje generalnopreventivne funkcije krivičnog prava. Mediji pomažu i pronosjenjem glasa o donetim sudskim presudama, što može doprineti osećaju zadovoljenja pravda i jačanju opšteprihvaćenih vrednosti. Suprotno od toga, puko insistiranje na tome da su bestijalni zločini nešto što se dešava svaki dan i na svakom koraku doprinosi povećanju straha od kriminaliteta (Lee, 2007).

NORMATIVNO UREĐENJE IZVEŠTAVANJA

Zakonik o krivičnom postupku (*Sl. glasnik RS, br. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013 i 55/2014*), čl. 74. propisuje da se informacije iz krivičnog postupka koji je u toku mogu objaviti ako su iznete na glavnom pretresu ili ako su pribavljene ili ako su mogle biti dobijene od organa javne vlasti na osnovu zakona kojim se uređuje pristup informacijama od javnog značaja. Bitno je i to što zakon predviđa da ukoliko je u mediju objavljena informacija da je protiv određenog lica pokrenut krivični postupak, to lice ima pravo, kad se postupak okonča, da od odgovornog urednika zahteva da, bez naknade, objavi informaciju o pravnosnažnom obustavljanju postupka, odbijanju optužbe, odnosno oslobađanju od odgovornosti. Podrazumeva se da ne treba gubiti iz vida da su novinar i odgovorni urednik javnog glasila dužni da pre objavljivanja informacije koja sadrži podatke o određenom događaju, pojavi ili ličnosti, sa pažnjom primerenom okolnostima, provere njeno poreklo, istinitost i potpunost, shodno čl. 9. st.1. Zakona o javnom informisanju i medijima.

Zakon o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja (*Sl. glasnik RS, br. 120/2004, 54/2007, 104/2009 i 36/2010*) predviđa da informacija od javnog značaja jeste informacija kojom raspolaže organ javne vlasti, nastala u radu ili u vezi sa radom organa javne vlasti, sadržana u određenom dokumentu, a koja se odnosi se na sve ono o čemu javnost ima opravdan interes da zna, shodno čl. 2, st. 1. Što se tiče opravdanog interesa, zakonodavac pojašnjava da se smatra da opravdani interes javnosti da zna postoji uvek kada se radi o informacijama kojima raspolaže organ vlasti koje se odnose na ugrožavanje, odnosno zaštitu zdravlja stanovništva i životne sredine, dok se, ako se radi o drugim informacijama, smatra da opravdani interes javnosti da zna postoji, osim ako organ vlasti dokaže suprotno (čl. 4). Dakle, polazi se od pretpostavke da javnost ima pravo da zna, te bi nadležni organ vlasti morao posebno da obrazlaže zašto u konkretnom slučaju takva pretpostavka ne stoji. Ipak u zakonu je predviđena i mogućnost isključenja i ograničenja slobodnog pristupa informacijama od javnog značaja (čl. 9, st. 1, tač. 2.).

I na međunarodnom nivou je ovoj problematici posvećena značajna pažnja. Tako Evropska konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda (Rim, 1950, skraćeno: EKLJP). Član 10. EKLJP ustanovljava slobodu izražavanja. Uživanje slobode izražavanja povlači za sobom dužnosti i odgovornosti, te se može podvrgnuti formalnostima, uslovima, ograničenjima ili kaznama propisanim zakonom i neophodnim u demokratskom društvu u interesu nacionalne bezbednosti, teritorijalnog integriteta ili javne bezbednosti, radi sprečavanja nereda ili kriminala, zaštite zdravlja ili morala, zaštite ugleda ili prava drugih, sprečavanja otkrivanja obaveštenja dobijenih u poverenju, ili radi očuvanja autoriteta i nepristrasnosti sudstva. Treba imati u vidu i čl. 8. EKLJP koji garantuje pravo na očuvanje privatnosti ličnog i porodičnog života.

NASILJE U PORODICI I MEDIJI

Nasilje u porodici podrazumeva primenu nasilja, pretnje da će napasti na život ili telo, te drsko ili bezobzirno ponašanje kojim se ugrožava spokojstvo, telesni integritet ili duševno stanje člana porodice (čl. 194. st. 1 Krivičnog zakonika („Sl. glasnik RS”, br. 85/2005, 88/2005 – ispr., 107/2005 – ispr., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013 i 108/2014, skraćeno: KZ)). Za osnovni oblik propisana je zatvorska kazna od tri meseca do tri godine. Teži oblici ovog krivičnog dela postoje ukoliko je pri izvršenju korišćeno oružje, opasno oruđe ili drugo sredstvo podobno da telo teško povredi ili zdravlje teško naruši, ili kada je nastupila teška telesna povreda ili teško narušavanje zdravlja, odnosno kada je delo učinjeno prema maloletnom licu. Najteži oblik nasilja u porodici postoji onda kada je usled izvršenja dela nastupila smrt člana porodice, za šta je propisana kazna od 3 do 15 godina zatvora (čl. 194. st. 4. KZ).

Uzroci porodičnog nasilja su veoma kompleksni, tako da ne možemo pružiti jednoznačan odgovor na pitanje šta navodi na ugrožavanje najbližih srodnika i partnera. U literaturi se ističe više ključnih teorija koje objašnjavaju etiologiju ove patološke pojave. Shodno psihopatološkoj teoriji zlostavljači pate od poremećaja ličnosti i sociopatskog poremećaja, dok po teoriji društvenog učenja oni negativne obrasce ponašanja uče još od detinjstva (McCue, 2008: 12). Biološka teorija uzroke pronalazi u povredama glave i genetici, teorija o porodičnom sistemu ističe nepravilnosti u funkcionisanju čitave porodice u kojoj se nasilje odvija, a feministička teorija korene problema nalazi u patrijarhalnom uređenju društva koje potencira nadmoć muškarca i pokornost žene (McCue, 2008: 12).

Nesporno je da su žene pre svega žrtve porodičnog nasilja, pa je po podacima Svetske zdravstvene organizacije čak 35% žena u svetu pretrpelo neki oblik nasilja, uključujući tu i zlostavljanje od strane lica sa kojima nisu u intimnoj vezi (WHO, 2013: 2). I prilike u Srbiji ukazuju na to da su žene pre svega žrtve, što posredno zaključujemo iz podataka Republičkog zavoda za statistiku, shodno kojima je u 2013. godini među 1532 lica osuđenih za krivična dela protiv braka i porodice bila svega 81 žena (RSZ, 2012: 58).

Za potrebe ovog rada obavljeno je manje istraživanje. Primenili smo analizu sadržaja na materijalu sačinjenom od novinskih članka o nasilju u porodici koji su objavljivani u toku poslednja tri meseca (jun, jul i avgust 2015. godine) u dnevnim listovima *Blic* i *Kurir*. *Analiza sadržaja je metoda pomoću koje na sistematičan, kvantitativan i objektivnan način dolazimo do podataka o sadržaju poruke, o odašiljaču i primaocu poruke i o efektu poruke* (Šušnjić, prema: Manić, 2014: 23). Posebnu pažnju smo obratili na sledeća pitanja: na koji način je opisan događaj koji navodno sadrži elemente porodičnog nasilja, da li je zaštićena privatnosti žrtava, da li je u članku bilo reči o merama podrške i službama kojima se žrtve mogu obratiti i da li je posle prvobitnog izveštavanja javnost i kasnije upoznata sa tokom eventualnog krivičnog postupka. Kada je reč o opisu događaja nastojali smo da odgovorimo na pitanja da li se u tekstu navode činjenice o događaju (šta se dogodilo, ko su žrtva i osumnjičeni, gde se odigrao događaj i kako), te iz kog izvora te činjenice potiču (zvanična saopštenja policije, pogovaranje u komšiluku i nepoznati izvori). Zanimalo nas je i u kojoj meri je zaštićena privatnost žrtava, pa smo obratili pažnju na to da li se navode samo inicijali ili puna imena učesnika događaja, odnosno da li se iznose drugi podaci na osnovu kojih bi bila mogućna identifikacija. Sledeće pitanje se ticalo edukativno-preventivnog karaktera članaka, što znači da smo utvrđivali da li se u novinskom članku upućuje na nadležne službe za pružanje podrške i uopšte na savete kako postupiti ukoliko se nađete u ulozi žrtve ili svedoka porodičnog nasilja. Zanimalo nas je i da li novinsko izveštavanje upućuje čitaocima na to kakva se ponašanja mogu smatrati nasilničkim, odnosno kada i kako reagovati pre no što nasilje eskalira. Konačno, interesovalo nas je i da li se o konkretnom slučaju nasilja u porodici pisalo i posle prvobitnog izveštavanja, jer od ovoga bitno zavisi generalnoproventivna funkcija krivičnog prava.

U posmatranom vremenskom periodu u dva opservirana dnevna lista objavljeno je ukupno 35 članaka koji se neposredno tiču nasilja u porodici. Opis događaja je uglavnom sadržao odgovor na pitanje šta se konkretno dogodilo, kada, gde i ko se smatra žrtvom i osumnjičenim. Uočavamo da se podaci iz novinskih članaka uglavnom poticali iz saopštenja policijskih uprava odgovarajućih gradova, s tim što je u pet slučajeva bilo i određenih živopisnih opisa i eksplicitnih detalja koji su većinom poticali od komšija i drugih izvora poznatih novinarima. Veće interesovanje izazivali su slučajevi u kojima su akteri javne ličnosti, poput dramskih umetnika i potomaka dramskih umetnika, te su takvi događaji opisivani sa više detalja, više mogućih scenarija o onome što se dogodilo, a o tim događajima je i pisano u više navrata. Takođe, više puta se pisalo o događajima koji su rezultirali užasnim porodičnim tragedijama, kao što je smrt jednogodišnjeg deteta.

Kada je reč o privatnosti ona je gotovo u potpunosti poštovana kada je reč o osumnjičenima i žrtvama koji od ranije nisu poznati široj javnosti. U slučaju javnih ličnosti, pak, to nije bio slučaj. Takođe, više ličnih podataka objavljivano je u slučajevima koje su karakterisale teške posledice.

U člancima koje smo analizirali gotovo da i nisu bili zastupljeni edukativno-preventivni sadržaji. Zapravo, u maju 2015. godine, dnevni list *Blic* započeo je akciju *Zaštitimo žene u sklopu koje su anonimne žrtve nasilja svedočile o strahotama koje su preživale, dok su kao prpratni sadržaj objavljavani SOS telefoni i nazivi pojedinih službi za pomoć. I pored toga što je hvale vredno ukazivanje pažnje ovom problemu, mišljenja smo da kvalitet i karakter tekstova zapravo ne doprinose preterano osvetljavanju ove teme, niti osnaživanju žrtava. U dnevnom listu *Kurir*, pak, edukativno-preventivni sadržaji u potpunosti su izostali, jer ovaj list uglavnom samo prenosi u integralnom obliku zvanična saopštenja policijskih uprava.*

U našim novinama uglavnom nema izveštavanja o tome da li je i kako osumnjičeni nasilnik kažnjen. To se odnosi i na slučajeve koji su u jednom momentu bili izuzetno medijski praćeni. Određeno interesovanje postoji kada je reč o kažnjavanju javnih ličnosti. Iz novinskih članaka ne saznajemo gotovo ništa o kazenoj politici naših sudova, niti o krivičnom postupku i presudama, mada se paušalno ističe da su kazne blage i nedelotvorne. Kada „priča“ više nije „vruća“ svako dalje interesovanje za nju prestaje.

ZAKLJUČAK

U našim medijima redovno su zastupljene teme koje se tiču porodičnog nasilja. Izveštavanje uglavnom možemo okarakterisati kao potpuno i objektivno, s tim što je ono u većini slučajeva lišeno bilo kakvog edukativnog karaktera. U tom smislu smatramo da bi se u budućnosti izveštavanje moglo unaprediti tako što bi se novinari uputili u osnove sistema zaštite za žrtve porodičnog nasilja, tako da potom i čitaoci okvirno mogu uputiti kome i za koje usluge mogu da se obrate. Takođe, u delu novinskih članaka koje smo analizirali, naišli smo na klišeizirana tumačenja o uzrocima porodičnog nasilja, te se nasilje obično dovodilo u vezu sa ljubomorom, povređenom čašću, bolom zbog rasturenog porodičnog doma i slično. Nalazimo da bi uz izveštavanje o nasilju smisljeno bilo i konsultovanje stručnih lica koji bi svojim opservacijama i iskustvima takođe mogli doprineti edukativnom efektu novinskih članaka. Dobrodošlo bi bilo i naknadno izveštavanje o toku i ishodu krivičnog postupka, s obzirom da se bez njega stiče utisak da porodično nasilje uvek prolazi nekažnjeno ili uz sasvim bezazlenu sankciju. S tim u vezi, uočavamo da postoje nejasnoće i nepreciznosti pri izveštavanju o institutima kao što su sporazum o priznanju krivičnog dela, načelo oportuniteta krivičnog gonjenja, kućni zatvor i slično. Tako se ponekad gotovo poistovećuju oslobodajuća presuda i kažnjavanja po osnovu sporazuma o priznanju krivičnog dela, što logično može izazvati ogorčenost i nepoverenje prema sistemu formalne reakcije.

Konačno, problem porodičnog nasilja nesumnjivo zaslužuje veći medijski prostor od onoga koji mu je trenutno na raspolaganju. Ne može se očekivati od medija koji rade po tržišnim principima da isključivo na sebe preuzmu brigu o prosvetavanju javnosti, te bi nadležne državne institucije trebalo da organizuju sveobuhvatne i sistemske kampanje koje bi planski i na prijemčiv način približile problem porodičnog nasilja svim kategorijama stanovništva.

LITERATURA

- Jewkes, Y. (2011). *Media & Crime*. Los Angeles: Sage publications.
- Lee, M. (2007). *Inventing Fear of Crime, Criminology and the Politics of Anxiety*. Devon: Willan Publishing.
- Manić, Ž. (2014). Primena i mogućnosti metoda analize sadržaja u sociologiji. Doktorska disertacija. Beograd: Filozofski fakultet.
- McCue, M. (2008). *Domestic Violence*. Santa Barbara: ABC-CLIO.
- Republički zavod za statistiku (2014). *Punoletni učinioci krivičnih dela u Republici Srbiji 2013.-prijave, optuženja i osude*. Beograd.
- Surette, R. (2011). *Media, Crime and Criminal Justice*. Stanford: Cengage learning.
- World Health Organisation (2013). *Global and regional estimates of violence against women: prevalence and health effects of intimate partner violence and non-partner sexual violence, Prevalence and health effects of intimate partner violence and non-partner sexual violence*.

FAMILY VIOLENCE AND THE MEDIA³

Summary

Domestic violence is a serious social problem, so The Criminal Code of the Republic of Serbia has criminalized violent behaviour which endangers tranquility, physical integrity and mental condition of a member of the family. In our media everybody is talking about the domestic violence. At the same time, newspaper articles and TV programs often have often insisted on details that portray the cruelty of the perpetrator or on the details which would primarily scandalize the public, while at the same time the kind of reporting that would indicate the causes of domestic violence and emphasize the ways to prevent and combat this behaviour has been disregarded. It seems that the reporting in the media has primarily served to boost the rating and increase the profit, while the educational function has retreated into the background. The above does not benefit the education of the population, nor the development of the capacity for adequate response in the event of encountering domestic violence. Therefore, the paper presents the normative framework related to domestic violence and the media coverage of it, followed by analysis of the ways in which domestic violence has been displayed in some of the most popular media. The paper concludes with some recommendations whose implementation could improve this area.

Key words: domestic violence, public, prevention, media

---

3 The text is the result of the project "Development of methodology for recording crime as a basis for effective measures for its suppression and prevention", no. 179044, funded by the Ministry of Education, Science and Technological Development of The Republic of Serbia, and implemented by the Faculty of Special Education and Rehabilitation, University of Belgrade, with the leadership of professor Vesna Nikolic-Ristanovic.